

نماز جمعه و مدیریت فرهنگی

مبانی تئوریک

فرهنگ و مدیریت؛ ارتباط ساختاری و زیرساخت‌ها

مدیریت فرهنگی

مدیریت فرهنگی در نماز جمعه

شورای عالی انقلاب فرهنگی
معاونت فرهنگی

سرشناسه: ملکان، مجید، ۱۳۵۰ -
 عنوان و نام پدیدآور: نماز جمعه و مدیریت فرهنگی / مجید ملکان.
 مشخصات نشر: تهران: شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، معاونت فرهنگی، ۱۳۹۰.
 مشخصات ظاهری: ۲۰۲ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۰۴-۱۷-۵
 وضعیت فهرست نویسی: قیا
 موضوع: نماز جمعه -- جنبه‌های اجتماعی
 موضوع: مدیریت فرهنگی
 موضوع: ائمه جمعه و جماعت
 موضوع: فرهنگ -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
 شناسه افزوده: شورای سیاستگذاری ائمه جمعه، معاونت فرهنگی
 رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ن ۵/۱۸۷/۵ BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۳۵۴
 شماره کتابشناسی ملی: ۱۳۹۳۷۴۹

عنوان کتاب: نماز جمعه و مدیریت فرهنگی

نویسنده: مجید ملکان

ناشر: معاونت فرهنگی شورای سیاستگذاری ائمه جمعه

ویراستار و صفحه آرا: محمد جواد حسین پور

نوبت چاپ: اول، سال ۱۳۹۰

شمارگان: ۱۵۰۰

قیمت: اهدائی

نشانی: تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان شهید کشور دوست،

کوچه عطارد، پلاک ۴

صندوق پستی: ۱۳۱۶۵/۱۴۱

تلفن: ۶۶۹۷۸۳۸۳

فهرست مطالب

۱۱		سرآغاز
۱۵		فصل اول: مبانی تئوریک
۱۷		بخش اول: فرهنگ
۱۸		تعریف فرهنگ
۲۸		اهمیت فرهنگ
۲۹		انواع فرهنگ
۳۴		ویژگی‌های فرهنگ
۳۶		عناصر فرهنگ
۳۹		جلوه‌های متفاوت فرهنگ
۴۱		فرهنگ از منظر اسلام
۵۳		بخش دوم: مدیریت
۵۴		تعریف مدیریت
۵۵		رویکردهای مدیریت
۵۹		مهارت‌های مدیریتی
۶۰		سطوح مدیریت

وظایف و کارویژه‌های مدیران ۶۰

مدیریت از منظر اسلام ۶۳

فصل دوم: فرهنگ و مدیریت؛ ارتباط ساختاری و زیر ساخت‌ها ۷۳

مهندسی فرهنگی؛ ویژگی‌ها و مختصات ۷۹

مختصات مفهومی مهندسی فرهنگی ۸۲

جایگاه مهندسی فرهنگی در ساختار جامعه ایران ۸۵

بایسته‌های مهندسی فرهنگی در ایران ۸۷

مراحل مهندسی فرهنگی ۸۸

نهاد‌گماز جامعه و مهندسی فرهنگی ۹۱

فصل سوم: مدیریت فرهنگی ۹۹

مقدمه ۱۰۱

مدیریت فرهنگی در ارتباط با مهندسی فرهنگی ۱۰۲

نظام فرهنگی ۱۰۳

اصول مهندسی فرهنگی ۱۰۴

رویکرد مهندسی فرهنگی ۱۰۶

مدل مطلوب فرهنگی ۱۰۷

ضرورت‌ها و نیازهای مدیریت فرهنگی ۱۰۸

تعریف مدیریت فرهنگی ۱۱۰

مبانی مدیریت فرهنگی ۱۱۱

پیش نیازهای مدیریت فرهنگی ۱۱۳

الف) قانونمندی فعالیت‌های فرهنگی ۱۱۳

ب) توسعه فرهنگی ۱۱۷

ج) نیازشناسی فرهنگی ۱۲۱

- اصول مدیریت فرهنگی ۱۲۴
- ویژگی‌های مدیریت فرهنگی ۱۲۹
- ۱ - مدیریت استراتژیک ۱۳۰
- ۲ - خلاقیت ۱۳۲
- ۳ - برنامه‌ریزی ۱۳۶
- ۴ - سازماندهی ۱۳۸
- رسالت‌های مدیریت فرهنگی ۱۴۰
- آسیب‌شناسی مدیریت فرهنگی ۱۴۹
- جایگاه مدیران فرهنگی در روند مدیریت فرهنگی ۱۵۴
- فصل چهارم: مدیریت فرهنگی در نماز جمعه ۱۵۹
- خصوصیات مدیریت فرهنگی در نماز جمعه ۱۶۱
- ۱ - نفی برتری طلبی و خودکامگی ۱۶۳
- ۲ - رعایت حقوق و حریم یکدیگر ۱۶۳
- ۳ - آزادی اندیشه و اظهار نظر ۱۶۴
- ۴ - برابری قانونی تمام مردم ۱۶۵
- ۵ - واگذاری مسئولیت بر اساس شایسته سالاری ۱۶۶
- ۶ - مدیریت مبتنی بر مهر و لطف به مردم ۱۶۶
- شاخص‌های مدیریت فرهنگی نماز جمعه ۱۶۷
- ۱ - رهبری و هدایت ۱۶۸
- ۲ - سازماندهی ۱۶۸
- ۳ - برنامه‌ریزی ۱۶۹
- ۴ - آموزش ۱۶۹
- ۵ - کنترل و نظارت ۱۷۰
- ۶ - ارتباطات ۱۷۰
- ۷ - تصمیم‌گیری ۱۷۱

- ۸- انگیزش ۱۷۱
- ۹- کارآفرینی و نوآوری ۱۷۱
- ۱۰- ارزیابی عملکرد ۱۷۲
- کارویژه‌های مدیریت فرهنگی نماز جمعه ۱۷۲
- ۱- نوآوری ۱۷۲
- ۲- دین باوری ۱۷۵
- ۳- آگاهی بخشی به جامعه ۱۷۶
- ۴- به کارگیری قدرت نرم ۱۷۶
- ۵- ایجاد جریان فرهنگی ۱۷۶
- ۶- افزایش سطح ولایت مداری ۱۷۷
- ۷- حق مداری و حق گرایی ۱۷۷
- ۸- الگوسازی ۱۷۷
- ۹- پاسداری از هویت دینی و فرهنگی ۱۷۸
- ۱۰- هماهنگ سازی ۱۷۸
- ۱۱- نخبه پروری فرهنگی ۱۷۸
- ویژگی‌های مدیران فرهنگی نماز جمعه ۱۷۹
- ۱- ویژگی‌های حوزه‌ی تمایلات، ارزش ها و گرایش ها ۱۷۹
- الف) اهل علم و تحقیق بودن ۱۷۹
- ب) ایمان و اعتقاد به آخرت و تقوا داشتن ۱۸۰
- ج) تکامل گرایی ۱۸۱
- د) عدالت خواهی ۱۸۱
- ر) آزاد اندیشی ۱۸۲
- ز) نوع دوستی ۱۸۳
- س) اعتقاد به مشارکت ۱۸۳
- ش) گرایش درونی به فرهنگ و هنر ۱۸۳
- ص) وجدان کار ۱۸۳

ض) گرایش به نظم و قانون ۱۸۴

ط) اُستی ناپذیری با کفر و استبداد ۱۸۴

ظ) علاقه به خدمت رسانی ۱۸۵

ع) داشتن صبر و حلم ۱۸۵

۲ - ویژگی‌های حوزه‌ی افکار، ذهنیات و اندیشه‌ها ۱۸۵

الف) قدرت استدلال و استنتاج ذهنی ۱۸۵

ب) واقع نگری ۱۸۶

ج) جامع نگری ۱۸۶

د) شناخت دقیق و عمیق از فرهنگ دینی و ملی ۱۸۶

ذ) آینده نگری ۱۸۷

ز) اعتقاد کامل به کارآمدی فرهنگ اسلامی ۱۸۷

س) استقلال فکری ۱۸۷

ش) آگاهی از دانش مدیریت ۱۸۸

ص) نوآوری و خلاقیت ۱۸۸

ض) شناخت دقیق مخاطبان ۱۸۸

ط) شناخت نظریه‌ها، عناصر، سازوکارها و تحولات فرهنگی ۱۸۸

ظ) احترام به فرهنگ‌های بومی و منطقه‌ای ۱۸۹

ع) شناخت مقتضیات زمان و مکان ۱۹۰

غ) شناخت فناوری‌های نوین ارتباطی ۱۹۰

۳ - ویژگی‌های حوزه‌ی رفتارها و عینیات ۱۹۱

الف) رعایت اخلاق اسلامی ۱۹۱

ب) عفو و بخشندگی ۱۹۱

ج) تخصص و تجربه کاری ۱۹۱

د) اعتماد به نفس ۱۹۱

ر) سعه صدر ۱۹۲

ز) قدرت تفکر و ابتکار ۱۹۲

- س) وجاهت اجتماعی..... ۱۹۲
- ش) خوش رفتاری و شکیبایی..... ۱۹۳
- ص) مسوولیت پذیری..... ۱۹۳
- ض) سعی و جهد..... ۱۹۴
- ط) صراحت و صمیمیت..... ۱۹۴
- ظ) تعادل و واقع بینی..... ۱۹۴
- ع) وفای به عهد و پیمان..... ۱۹۵
- غ) برنامه محوری و قاطعیت در اجرای تصمیمات..... ۱۹۵
- ف) مشارکت در کار گروهی..... ۱۹۶
- ق) عمل بر اساس اصول و سیاستگذاری های فرهنگی نظام..... ۱۹۶
- فهرست منابع و مآخذ..... ۱۹۹

سر آغاز

نماز جمعه، فرهنگ مدیریت و مدیریت فرهنگی

«فرهنگ» واژه‌ای است مرکب از دو جزء «فر» به معنای «جلو»، «بالا»، «به پیش» و ... و «هنگ» به معنای «کشیدن» و «بر آوردن» و ... در مجموع می‌توان «فرهنگ» را به معنای کشیدن به سوی بالا و «بیرون کشیدن» معنا کرد که همراه خود رستن و رهایی از جهل و تاریکی را به دنبال دارد. در ادبیات و زبان فارسی به عنوان یک واژه بسیط، نه ترکیبی، رساننده‌ی مفهوم: ادب، تربیت، معرفت، حکمت، هنر، عقل، دانش و بزرگی است.

در واژه «مدیریت» نیز دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد، ولی همه‌ی اندیشمندان بر یک نکته اتفاق نظر دارند که: مدیریت عامل رسیدن به اهداف سازمان است، البته در یک فرایند برنامه‌ریزی، سازماندهی، هدایت، و کنترل کوشش‌های اعضای سازمان و سودجستن از تمام منابع انسانی و غیر انسانی برای دستیابی به اهداف معین.

اگر «فرهنگ مدیریت» به درستی شناسایی و فهم شود، «مدیریت فرهنگی» به شکل و گونه‌ای زیبا و دلپذیر عینیت می‌یابد. مدیریت را چه علم بدانیم و چه هنر، خروجی آن را باید ملاک و معیار قرار بدهیم.

نماز جمعه به عنوان یک نهاد فرهنگی، دو رسالت بزرگ را عهده‌دار است:

الف- فرهنگ‌سازی در همه عرصه‌ها از جمله «فرهنگ مدیریت»؛

ب- مدیریت فرهنگی در تمامی ابعاد آن در ساحت جامعه دینی.

برای رسیدن به یک جامعه فرهنگی و متعالی دینی، مدیریت شایسته و با کفایت، یک ضرورت و سنگ زیرین به شمار می‌رود. اسلام در طراحی خود برای فرهنگ‌سازی و مدیریت فرهنگی، راه‌های گوناگونی را پیش روی نهاد و در مجموعه آموزه‌های خود تعبیه نموده‌است. «نماز جمعه» به عنوان یک نهاد فرهنگ‌ساز از جمله آنهاست. در این عبادت بزرگ، به گونه‌ای دقیق و ظریف هم فرهنگ‌سازی و کادرسازی دیده شده و هم تدبیر و مدیریت از جمله مدیریت فرهنگی.

«امام جمعه» و همکاران و همیاران او در نهاد امامت جمعه، مدیرانی هستند که وظیفه طرح و گسترش فرهنگ دینی را در جامعه بر عهده دارند. از این رو، هر هفته خروجی فرهنگی خود را در نماز جمعه به نمایش می‌گذارند. کار ویژه‌های مدیریت فرهنگی نماز جمعه را می‌توان این گونه ترمیم کرد:

۱- خلاقیت و نوآوری در فضای رقابتی سالم و با نشاط؛

۲- آگاهی بخشی و بصیرت افزایی؛

۳- جریان‌سازی فرهنگی بر محور حق‌مداری و ولایت باوری؛

۴- پاسداری از هویت دینی و فرهنگی مردم؛

۵- الگوسازی و نسخه‌پروری؛

۶- تعالی بخشی اخلاقی و رفتاری؛

۷- رشد علمی و بالابردن قدرت استدلال مخاطبان؛

۸- فضا‌سازی فرهنگی بر اساس ارزشهای دینی؛

۹- بستر‌سازی جذب حداکثری و دفع حداقلی؛

۱۰- ژرف‌بخشی به باورهای دینی.

اینها و نمونه‌های دیگری از این قبیل، در حوزه کارکرد فرهنگی نماز جمعه و امامان محترم جمعه قرار می‌گیرد.

نوشته‌ای که پیش روی شماست، توسط فاضل محترم و دانشمند مکرم جناب آقای مجید ملکان به رشته تحریر و پژوهش درآمده است. ایشان نماز جمعه را از نگاه کارکرد فرهنگی و مدیریت فرهنگی به شایستگی ترسیم و تحقیق کرده است، پیش از این نیز «کارکرد رسانه‌ای نماز جمعه» اثر همین مؤلف، توسط معاونت فرهنگی به چاپ رسید و در اختیار امامان محترم جمعه قرار گرفت.

ضمن سپاس ویژه و قدردانی از تلاش نویسنده بزرگوار و فرهیخته، از تمامی ائمه جمعه درخواست می‌شود، این کتاب را به عنوان دلیل راه در حوزه مدیریت فرهنگی تلقی نمایند و براساس راهکارهای تبیین شده در آن، سامان دهی فرهنگی و مدیریت فرهنگی در حوزه امامت جمعه را تنظیم نمایند.

لازم به یادآوری است که این نوشته در جهت پربارسازی «شورای فرهنگ عمومی» و نیز مدیریت ستادهای نماز جمعه، سودمند و سازنده است. ان شاء الله.

معاون فرهنگی

۹۰/۳/۱

www.kelad.org